

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

CREDIT POLICY OF THE BANK: THEORY AND PRACTICE

Ніколаєва Н.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

Комендант Р.В.

магістр,
Київський національний університет технологій та дизайну

У статті здійснено узагальнення теоретичних положень щодо визначення сутності та принципів кредитної політики. Дано оцінку ефективності кредитної політики банку на основі динаміки, кількісної та якісної структури кредитів. Наведено види заставного забезпечення під час здійснення кредитних операцій. Охарактеризовано основні методи зменшення кредитного ризику.

Ключові слова: кредит, кредитна політика, банківська політика, депозитна політика, види кредитів.

В статье осуществлено обобщение теоретических положений относительно определения сущности и принципов кредитной политики. Дана оценка эффективности кредитной политики банка на основе динамики, количественной и качественной структуры кредитов. Приведены виды залогового обеспечения при совершении кредитных операций. Охарактеризованы основные методы уменьшения кредитного риска.

Ключевые слова: кредит, кредитная политика, банковская политика, депозитная политика, виды кредитов.

The article makes a generalization of theoretical provisions on determining the essence and principles of credit policy. Given an assessment of the efficiency of the credit policy of a bank on the basis of dynamics, quantity and quality structure of loans. Presented types of mortgage security in executing lending operations. Characterized the main methods of credit risk reduction.

Keywords: credit, credit policy, banking policy, deposit policy, loan types.

Постановка проблеми. Виникнення та існування кредиту зумовлені розвитком товарно-грошових відносин. Його об'єктивна реальність пов'язана з наявністю тимчасово вільних коштів у одних суб'єктів економічних відносин та потребою у фінансових ресурсах для забезпечення своєї життєдіяльності у інших. Цей процес є безперервним, але підвладним впливу різних чинників, пов'язаних із внутрішнім та зовнішнім економічним середовищем.

Кредит у різних формах проникає в усі сфери господарського життя і виявляється у розширенні кола банківських операцій та кредитних продуктів, що віддзеркалюється у відповідному розширенні клієнтури.

Тому в умовах жорсткої конкуренції на ринку фінансових послуг перед банківськими установами стоїть питання обґрунтування оптимальної кредитної політики задля забезпечення високого рівня ефективності своєї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики сутності та механізму формування кредитної політики банків-

ських установ присвячені роботи зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед вчених слід назвати А. Герасимовича, Т. Грищенко, І. Гуцала, М. Новосельцеву, Т. Павленко, І. Парасій-Вергуненко, О. Лаврушина. Авторами здійснені вагомі доробки у теоретичні та методичні положення банківського менеджменту щодо кредитування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як показав огляд наукової літератури, значна кількість питань, пов'язаних із теоретично-методичними аспектами кредитної політики банку носить переважно узагальнений характер. Тому, зважаючи на специфіку діяльності кожної банківської установи, вважаємо, що не тільки необхідно узагальнити теоретичний досвід з питань кредитної політики банку, але й доцільно розробити пропозиції щодо адаптації цих положень у практичну діяльність банків.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Основними завданнями статті є узагальнення теоретичних положень та обґрунтування рекомендацій щодо формування кредит-

ної політики комерційного банку, що сприятиме підвищенню його фінансової стійкості та стабільності за рахунок його конкурентоспроможності на ринку кредитних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Огляд літературних джерел, присвячених цій проблемі, показав, що досі не визначено єдиного розуміння дефініції «кредитна політика». Більшість наявних визначень єдині в тому, що кредитна політика розглядається як важлива складова банківської політики, а її формування спрямоване на досягнення стратегічних цілей банку.

О. Криклій та О. Мірошніченко [1, с. 165] у практично-прикладному розумінні розглядають кредитну політику як структурно-функціональну цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів, технології, організації), сукупність яких спроможна визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку на ринку кредитних послуг.

О. Сеньковська зауважує, що кредитна політика банку «націлена на розробку та реалізацію такої оптимальної політики, яка поєднувала б економічні інтереси як банку, так і клієнта, та прийняття рішень щодо забезпечення найбільш ефективного руху фінансових коштів» [2, с. 276].

Д. Савенкова та А.Тодосейчук [3] визначають кредитну політику банку як систему заходів, завдяки яким досягаються певні фінансові результати, яка містить загальні принципи кредитування, типи наданих кредитів, деталі кредитних процедур тощо. Автори стверджують, що кредитна політика виконує вагомую роль у визначенні напрямів розвитку і удосконаленні банківської діяльності шляхом акумуляції та інвестування кредитних ресурсів.

І. Д'яконова зазначає, що «кредитна політика банку – це спосіб виконання послідовно пов'язаних етапів процесу кредитування, де принципи являють собою основу її визначення і спосіб її здійснення» [4, с. 36].

Це принципи поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності.

І. Гуцал кредитну політику розглядає як систему мір і дій, які здійснюють грошово-кредитне забезпечення та регулювання кредитних відносин з метою економічного росту й прибутковості діяльності фінансового посередництва [5, с. 14].

Т. Смовженко пов'язує поняття кредитної політики зі стратегією та тактикою банку щодо залучення коштів і надання їх своїм клієнтам у вигляді кредитів [6, с. 35].

С. Остах [7] принципи кредитної політики поділяє на загальноекономічні та специфічні. Якщо щодо загальноекономічних принципів автор погоджується з іншими науковцями (дотримання терміну, цільовий характер, забезпеченість, платність, цілеспрямованість), то до специфічних принципів відносяться ліквідність, доходність, надійність.

О. Золотарьова [8] також розглядає кредитну політику як складову банківської політики, але безпосередньо пов'язану із депозитною політикою, у вигляді сукупності стратегічних і тактичних рішень, відображених у спеціальному документі, де визначаються перспективні і поточні цілі кредитування, його параметри та процедура, а також яка реалізується через кредитний механізм.

Розглянемо формування кредитної політики на прикладі ПАТ «Укрсиббанк».

ТОП-рейтинг банків України станом на березень 2017 року визнав ПАТ «Укрсиббанк» одним із найбільш надійних банків (5 місце). Укрсиббанк входить до складу потужної міжнародної фінансової групи BNP Paribas, що має світову репутацію. Через те, що BNP Paribas посідає чільне місце серед світових лідерів у сфері надання фінансових послуг, формування кредитної політики «Укрсиббанку» базується на використанні передового світового досвіду.

Світова фінансова криза спричинила погіршення кредитної діяльності банків. «Укрсиббанк» не став винятком, про що свідчать дані табл. 1.

Протягом 2011–2015 років найменше було видано кредитів у 2013 році, протягом наступних періодів спостерігається тенденція до їх зростання. Так, у 2015 році темп росту вида-

Таблиця 1

Динаміка кредитів ПАТ «Укрсиббанк»

Показники	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Інші строкові кредити	12 040 611	9 297 123	9 908 277	9 616 608	16 292 033
Іпотечні кредити	10 729 926	6 717 865	4 920 861	6 929 395	8 123 948
Кредити на придбання автомобілів	2 224 698	1 075 724	509 957	345 477	160 314
Овердрафти	128 678	181 405	121 195	148 249	172 470
Всього кредитів та заборгованість клієнтів до знецінення	25 123 913	17 272 117	15 460 290	17 039 729	24 748 765
в тому числі прострочені	1 389 148	452 764	394 707	752 350	709 601
Резерв під знецінення кредитів	6 578 334	1 903 365	858 572	2 134 952	3 789 790
Всього кредитів та заборгованості клієнтів за виключенням резервів	18 545 579	15 368 752	14 601 718	14 904 777	20 958 975

Джерело: складено за даними [9]

них кредитів до рівня 2013 року склав 160,08%, 2014 року – 145,24%. В цей же час темп росту прострочених кредитів відносно 2013 року становить 179,78%, а 2014 року – 94,32%.

За основними напрямками кредитування спостерігається різна тенденція. Якщо сильно зросли інші строкові кредити та іпотечні кредити, то автокредитування зменшилось у декілька разів. Зростання іпотечного кредитування можна пояснити зменшенням вартості нерухомості протягом останніх років. І навпаки, кредитування на придбання автомобілів скоротилось завдяки зменшенню купівельної спроможності фізичних та юридичних осіб.

Але при цьому утримується достатньо високий рівень прострочених кредитів (рис. 1).

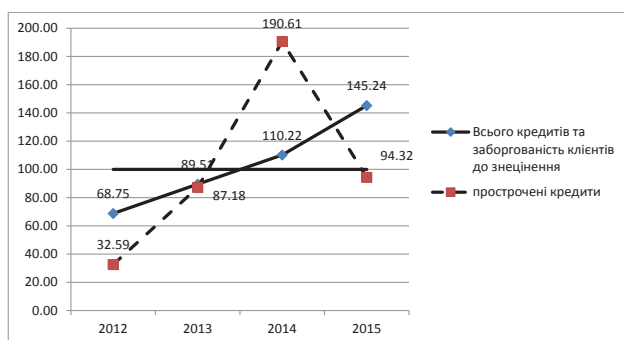

Рис. 1. Темпи росту кредитів та заборгованості клієнтів

Діаграма вказує на те, що не завжди тренд обсягів наданих кредитів збігався з обсягами простроченої заборгованості.

Позитивним моментом є досить висока дисципліна позичальників. На кінець 2015 року частка прострочених кредитів становила лише 2,87% (рис. 2).

Рис. 2. Структура кредитів та заборгованості клієнтів ПАТ «Укрсиббанк»

Така ситуація є однією з ознак ефективної кредитної політики «Укрсиббанку», адже задля зменшення кредитних ризиків банк все частіше застосовує такий інструмент, як застава.

Прострочені кредити, але незнецінені – це передусім забезпечені заставою кредити, спра-

ведлива вартість застави за якими покриває прострочені платежі та виплати основної суми. Суми, обліковані як прострочені, але незнецінені, є усім залишком за такими кредитами, а не лише простроченими сумами окремих платежів.

Основну частку прострочених кредитів за результатами 2015 року складають інші строкові кредити (61,88%) та іпотечні кредити (37,05%) (рис. 3).

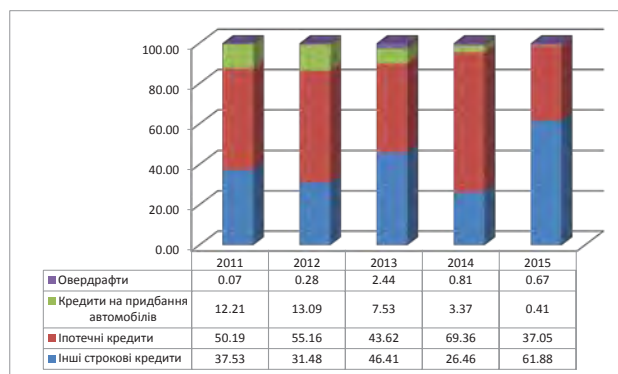

Рис. 3. Структура прострочених кредитів ПАТ «Укрсиббанк»

Сума та вид заставного забезпечення, яке вимагає банк, залежить від оцінки кредитного ризику контрагента. В банку діють інструкції щодо визначення прийнятності певних видів заставного забезпечення та параметри оцінки вартості забезпечення.

ПАТ «Укрсиббанк» обмежує види заставного забезпечення такими позиціями:

- 1) за іпотечними кредитами та кредитами на придбання автомобілів – права на рухоме та нерухоме майно, права вимоги за депозитами;
- 2) за іншими строковими кредитами та овердрафтами – об'єкти нерухомості, товарно-матеріальні запаси та дебіторська заборгованість за основною діяльністю, права вимоги за депозитами;
- 3) за чистими інвестиціями у фінансову оренду – права на обладнання у фінансовій оренді [9].

ПАТ «Укрсиббанк» управляє кредитним ризиком шляхом забезпечення дотримання затвердженого рівня лімітів для кредитного ризику, встановлення, моніторингу та перевірки рейтингів контрагента, встановлення та затвердження лімітів кредитування, а також шляхом постійного контролю за платоспроможністю клієнтів та виконання ними умов кредитного договору.

Під час прийняття кредитних рішень стосовно надання кредитів банкам банк використовує рейтингову шкалу на основі підходу міжнародних рейтингових агенцій і відносить потенційних позичальників до груп з різним кредитним рейтингом, адаптованим з урахуванням фінансової та економічної ситуації в Україні.

Загальна кредитна політика «Укрсиббанку» відповідає Глобальній кредитній політиці Групи

BNP Paribas, законодавству України, нормативним актам Національного банку України та вимогам Базельської угоди. Кредитний ризик за кредитуванням фізичних осіб та корпоративних клієнтів Банк структурує за рівнями, на які він наражається, шляхом встановлення лімітів суми ризику, що виникає у зв'язку з одним позичальником або групою позичальників. Кредитні комітети Банку регулярно затверджують ліміти рівня кредитного ризику для окремих позичальників та зміни цих лімітів. Ліміти кредитування включають ліміти щодо суми кредиту та графіку погашення за кожною кредитною угодою, а також обмеження щодо цілей кредиту, що уточнюються під час кожного затвердження кредиту.

Під час структурування кредитів корпоративним клієнтам «Укрсиббанк» встановлює графіки погашення кредиту з урахуванням сезонності бізнесу клієнта, а також, якщо є така потреба, отримує гарантії від афілійованих осіб позичальника, укладає договір застави для забезпечення відповідних кредитів, вимагає від позичальника внесок його власних коштів на всіх етапах проекту, що фінансується, або вимагає переведення до банку грошових потоків чи оборотів від проекту, що фінансується, або контрагентів позичальника. Під час видачі кредитів фізичним

особам банк, як правило, приймає забезпечення у формі іпотеки або застави майна залежно від виду кредиту. Оскільки, відповідно до кредитної політики Банку, якість позичальника має важливіше значення, ніж якість застави, рішення про надання кредиту завжди приймаються на підставі оцінки ризиків, а не якості застави.

Коли банк приймає забезпечення кредиту, він надає перевагу найбільш ліквідній формі забезпечення з найвищою вартістю перепродажу. Крім того, під час визначення вартості застави банк бере до уваги регіональні відмінності у цінах на майно. Банк також дотримується політики диверсифікації свого кредитного портфеля задля зменшення рівня кредитного ризику.

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що кредитна політика є елементом загальної банківської політики кожного комерційного банку. На кредитну політику банків негативно впливають високі кредитні ризики та недосконалі методи їх оцінки та управління, нестійка ресурсна база банків, низький рівень фінансової грамотності населення, недосконалість нормативного забезпечення кредитної політики банку, зростання політичних та економічних ризиків, інфляція, скорочення кількості платоспроможних позичальників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Криклій О. Формування кредитної політики банку / О. Криклій, О. Мірошніченко / Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 3 (15). – С. 165–171.
2. Сеньковська О. Вдосконалення ефективності кредитної політики комерційного банку в сучасних умовах / О. Сеньковська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6 – С. 275–279.
3. Савенкова Д. Кредитна політика комерційного банку / Д. Савенкова, А. Тодосейчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics/75319.doc.htm.
4. Д'яконова І. Удосконалення кредитних відносин – споживче кредитування : [монографія] / І. Д'яконова. – Суми : Університетська книга, 2007. – 96 с.
5. Гуцал І. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України (питання, теорії, методики, практики) : [монографія] / І. Гуцал. – Львів : ВАТ «БІБЛЬОС», 2001. – 244 с.
6. Кредитування і контроль : [навч. посібн.] / [Т. Смовженко, Р. Коцовська, В. Крупський, В. Хім'як]. – Львів ЛБІ НБУ, 2004. – 135 с.
7. Осташ С. Кредитна політика комерційного банку та оцінка кредитного портфеля банків України / С. Осташ // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 3 (44). – С. 117–121.
8. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності / [О. Золотарьова, Ю. Півняк., П. Мартиненко] // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 108–112.
9. Офіційний сайт ПАТ «Укрсиббанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrsibbank.com>.
10. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : [монографія] / [О. Криклій, Н. Маслак, О. Пожар та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 152 с.